

KATONA CSABA

SLACHTA ETELKA SOPRONI ÚRILEÁNY BALATONFÜREDI NYARA 1841-BEN

Közismert, hogy a Balatont Füred és Siófok között nem más úszta át elsőként 1880. augusztus 29-án, mint Szekrényessy Kálmán dzsidáskapitány.¹ Az azonban kevésbé köztudott, hogy a kiváló sportember édesapja és édesanyja – Szekrényessy József és zadjeli Slachta Etelka – Füreden ismerkedtek meg 1841 nyarán. Ennek az ismeretségnek a részleteit Slachta Etelka példás gondossággal vezetett naplójából tudhatja meg az olvasó, ismerjük hát meg közelebbről a naplót és íróját.²

Zadjeli Slachta Etelka Slachta Ferenc és báró Hauer Teréz gyermekeként született Temesváron.³ A jogot végzett apa előbb Temesváron a kamarai törvényszéken dolgozott, majd Zomborba helyezték át kamarai adminisztrátornak, ahonnan Budára került kamarai tanácsosként, ám nem sokkal ezt követően váratlanul elhunyt. Etelka ekkor alig 16 éves volt. A leányzó – több megszakítással – 9 éves korától rötta sorait naplóköteteibe. Kiváló neveltetésének köszönhetően több nyelvet beszélt, jeles irodalmi és zenei műveltségre tett szert. Amikor özvegy édesanyjával előbb Pestre, majd 1838-ban Sopronba költöztek, ahol az anyának rokonai éltek, rövidesen a helyi társaság közismert alakja lett. Slachta Etelka 1842-ig élt a városban: ebben az évben ismét Pestre költözött, megtartva esküvőjét az előző nyáron Füreden megismert Szekrényessy József ügyvéddel, Széchenyi István gróf korábbi joggyakornokával, a Nemzeti Casino és a Pesti Lovaregylet első titkárával.

Pesten a házaspár szalonja népszerű volt a műveltebb társaság körében. Szekrényessy rövidesen felhagyott ügyvédi hivatásával, az 1850-es években a Margitszigetet és a Császárfürdőt, az 1870-es években a Rudas, majd a bodajki (Fejér megye) fürdőt bérelte. A házasságból 9 gyermek született, ezek egyike volt Szekrényessy Kálmán. Slachta Etelka azonban már nem érthette meg fia bravúráját: 1876-ban halt meg, férje pedig csupán egy évvel élte túl őt.

Melyek Slachta Etelka naplójának fő értékei? „Érdekesebben mutatja be Széchenyi korának néhány eszterdejét egy finomlelkű magyar leányka lelkén keresztül.”⁴ – emelte ki az általa legfontosabbnak gondolt ismérveket Csatkai Endre, aki már 1943-ban közzétette a Soproni Szemle VIII. évfolyamának hasábjain Etelka naplójának – ha nem is teljes egészében – soproni vonatkozású részeit.⁵ Tény, hogy a soproni, továbbá pest-budai társaséletet, a mindennapok számtalan apró rezdülését idézhetjük vissza a leány sorai segítségével, ám ez több olyan naplóról is elmondható, amelyet a reformkor éve-

iben vezetett tulajdonosa. Slachta Etelkának azonban van egy sajátossága: az a finom és őszinte intimitás, ahogy érzelmi dolgait kezeli. Ez természetesen Csatkai figyelmét sem kerülte el: „Nem kandi szemek számára írt. Saját magának. (A naplónak egészen kényes részei is vannak.)”⁶ Az 1943. évi kiadásból így el is maradtak a „bizalmas jellegű közlések”. Ám több mint 160 évvel a naplóban leírt események után már nem állíthat gátat efféle (ál)szemérem – s ettől válnak igazán érdekessé és egyedivé a lánykéz által írt sorok.

Az olvasó igazi női naplót, mi több: egy ízig-vérig erotikus naplót tart a kezében. Ne várjon azonban senki merész jeleneteket, a testi szerelem bármiféle megjelenítését: aki ilyesmit keres benne, azt óhatatlanul csalódás fogja érni. A legmerészebb gondolat, amit Etelka Füreden leírt egy számára „szimpatikus”, Füreden megismert fiatalemberrel (korántsem a későbbi férjével) kapcsolatban, csupán ennyi: „Érzékiségem fel van ingerülve – jó, hogy távozik különben bolondságot követhetnék el.”⁷ Tegyük azonban a „csupán”-t idézőjelbe: vonatkoztassunk el attól a szabadosságtól vagy szabadságtól, ahogy az ezredforduló kezeli az érzelmeket, a szexualitást – beleértve a női érzelmeket és szexualitást is – és gondoljunk arra, hogy ezeket az „egészen kényes” részeket Csatkai Endre még 1943-ban sem érezte közölhetőnek. Ha ezt meg tudjuk tenni, akkor válik érzékelhetővé, kitapinthatóvá a ma embere számára is a napló egészét belengő finom érzékiség. (Az igazsághoz azért az is hozzátartozik, hogy Etelka a napló más részében bizony nevén nevezte a legősibb foglalkozást űző hölgyeket: „Nem volt pénze, k-ához ment, s annak három húszast szándékozott adni, negyedik s végsőjét az arénában fizeté. [...] Ha még nálunk lett volna, jelenlétem, az én közelségem őt anynyira felhevítette volna, hogy tüzes kínjai csillapításául menedéket keresett volna egy k-ánál⁸ – de nem előre calculirozva, vadászva ezen kéjt. Ez alávaló, ez csúnya s nemtelen.”)

Ez az érzékiség fokozott erővel van jelen a napló Füreden írt soraiban. Etelka húszévesen került a nyári idény csúcspontját élő fürdőre, amely akkor a korabeli dunántúli és pest-budai felső- és középosztály egyik legnépszerűbb gyógy- és szórakozóhelye volt, és ahol a Dunántúl szinte minden magára valamit is adó nemesi családja (Hertelendyek, Inkeyek, Hugonnayak, Szentgyörgyi Horváthok, Esterházyak, Czinderyek, Chernelek és mások) előszeretettel töltötte idejét. Mulatni vágyó társaság

gyűlt össze évről-évre, bállok, kirándulások, szerenádok, kártyacsaták követték egymást, és jelen volt a szerencsevadászok és prostituáltak haszonleső rétege is: a reformkori Füred mindennapjainak bizony szerves része volt a szerencsejáték, a duhajkodás, a „pénzért vett szerelem” és az alkalmi (törvénytelen) kapcsolatok létesítése is.

Etelka, ez a nyitott, magabiztos, művelt, a zenében és irodalomban képzett, vonzó külsejű leány gyorsan a füredi társaság egyik kedvencévé vált: e folyamatot megkönnyítette, hogy számos ismerőse nyaralt vele egy időben a fürdőn. E társaságban természetesen szép számmal akadnak nőtlen fiatal emberek is, akik közül többen is gyorsan Etelka hűséges hódolóivá szegődtek. A leány szívesen fogadta udvarlásukat, nyiladozó érzelmei megfelelő táptalajt biztosítottak a szép szavaknak, a forró, titkon megejtett kézsókoknak, a tüzes pillantásoknak, a tánc közbeni szorosabb érintéseknek.

Érdeemes kissé elidőzni annál, ahogy udvarlóit jellemezte, hiszen szinte mindegyikükkel kapcsolatban leírt egy olyan szót, amit ma már férfiakra egyáltalán nem használunk: szép. Szép férfi első füredi udvarlója, Csetke Mihály komáromi kereskedő, ugyancsak szép a körötte sűrűn legyeskedő egyik gróf Hugonnay – bár leszögezte: nem menne hozzá, mert két korábbi feleség mellett már bizonyosan kiegészített – és természetesen szép Szekrényessy József is, aki később elnyeri Etelka kezét.

Etelka határozottan élvezte, hogy e „szép” férfiak rajongással veszik körül őt Füreden. Szóhasználat is árulkodik arról, hogy örömet okozott neki az erotikus játék, egyik állandóan visszatérő szófordulata ez volt: „könnyűden felelek”. Kacérkodott a férfiakkal, szédítette őket, ennek megfelelően pl. elégedetten írta le, hogy újra és újra őt választották a legjobb „tánczosnénak”. A féltékenység sem volt ismeretlen fogalom számára, ha női „monopóliumát” veszélyben látta. Mikor egyik „vetélytársát”, Rosty Ágnes (a későbbi báró Eötvös Józsefnét) dicsérő szavakkal illette Szekrényessy, igazi női magabiztossággal vetette papírra naplója XII. kötetében: „Na várj! Gondolám magamban; tán csak nem Neszi az egyetlen, kinek hatalmában e varázspillanat van? Ha szemem nem is oly szép, minő az övé – de a pillanat, de a kifejezés meglegyen. S valóban, úgy látszik, eltaláltam. Oly tüzes pillanat követé az enyémet, s egy oly gyöngéd kézszorítás. Emellett látám, miként tódult a vér arcaiba. Ah! Hát eltaláltam. Na ez már jó!”

A fogékony leányt csupán egyetlen dolog gátolta (a belé nevelt szemérmén kívül): minden mozdulatát figyelte édesanyja. Az anyát betegsége kényszerítette a fürdőre, leányát viszont azért hozta magával, hogy férj-

Zadjeli Schlachta Terenczóné Assz. születtett Báró Hauer Terézia Etelka Kisszasszonyával	Soprony.	3
Blási József Ur, Papi segéd	Pöstyén.	1
Müller Terézia Assz.	Jánosháza.	2
Neumann Filop Ur, Kereskedő	Pest.	1
Szekrényessy József Ur, Ügyész	„ „ „ „	2
Rotter Károly Ur, Kir. Tiszt	„ „ „ „	1
Rosenfeld Jakab Ur	Szt. Gál.	1
Szakácsy István Ur, Színész	Pest.	1

Részletek a füredi fürdőnévsorból, a szóban forgó személyek neveivel. (1841)

hez adja őt ott, méghozzá jól adja férjhez. Nem fogadta hát szívesen, hogy Szekrényessy – akinek egzisztenciáját korántsem látta biztosítottak, ráadásul református volt, míg Etelka katolikus – hevesen udvarol leányának. Az ő jelöltje Hugonnay gróf volt, épp az, akihez Etelka semmiképp nem akar hozzámenni (dacára, hogy ő is szép férfi ...). Etelkában így – az udvarlók el nem utasított hada ellenére – egyfajta ellenérzés alakult ki: férjhez menni nem akar, de a bókoknak örült és további bókokra biztatta rajongóit. A szép füredi napok aztán végül az ellentétes érzések és szándékok különös egyvelegben oldódtak fel: a nyaralásnak véget vetett az édesanya fürdőn bekövetkezett váratlan halála, Etelka pedig nem sokkal később férjhez ment Szekrényessy Józsefhez ...

„Szeretettel, lelkes magyarsággal írta 100 évvel ezelőtt Slachta Etelka naplóját.” – szögezte le Csatkai Endre. Ebben csak egyetérthetünk vele. S tegyük hozzá: őszintén, egy szerelemre vágyó, az élet szépségeit szerető fiatal lány minden bájával, akinek köszönhetően a reformkori Balatonfüred egy egészen személyes emléket ismerheti meg az az olvasó, aki kézbe veszi pajzán Etelka sorait.

1 Mi újság? Vasárnapi Újság, 1880. 36. sz. 602.

2 Slachta Etelka naplójának balatonfüredi vonatkozású részeit teljes egészében, betűhíven megjelentek 2002 folyamán: Katona Csaba: Egy soproni kisasszony a füredi fürdőben (Schlachta Etelka naplója). Soproni Szemle, 2002. 2. sz. 126–145.; Katona Csaba: „Menj, menj leány, vegyülj a mulatság zajába ...” Schlachta Etelka balatonfüredi naplója (2. rész). Soproni Szemle, 2002. 3. sz. 267–276.; Katona Csaba: „Menj, menj leány, vegyülj a mulatságok zajába...” Schlachta Etelka balatonfüredi naplója (3., befejező rész). Soproni Szemle, 2002. 4. sz. 333–346. A napló szövegének kivonatolt kiadására nézve l. a 4. jegyzetet. A teljes szöveg kiadása a Mediawave Alapítvány támogatásával 2004-ben kezdődött meg: „... kacérkodni fogok veled.” Slachta Etelka soproni úrleány naplója 1838–1840. Közreadja: Katona Csaba. Győr, 2004. 1–144.; „... kacérkodni fogok veled.” Slachta Etelka soproni úrleány naplója 1840 március–december. Közreadja: Katona Csaba. Győr, 2005. 1–168.

3 Slachta Etelka életrajzi adatainak többségét az alábbi jegyzetben idézett műből merítettem, ezért erre a továbbiakban — az onnan vett pontos idézetektől eltekintve — nem hivatkozom. — K. Cs.

4 Zadjeli Schlachta Etelka soproni naplója 1838–1842. S. a. r. és jegyz.: Csatkai Endre. Sopron, 1943. 3.

5 Csatkai E.: i. m. 1–155.

6 Csatkai E.: i. m. 9.

7 Győr-Moson-Sopron Megye Soproni Levéltára. Zadjeli Schlachta Etelka naplója. XII. kötet.

8 Kurvánál.

9 Csatkai E.: i. m. 10.